

*Преснер Р. Б.,**викладач кафедри іноземних мов
Національного лісотехнічного університету України**Котенко М. В.,**викладач кафедри іноземних мов
Національного університету «Львівська політехніка»*

ВЕРБАЛЬНІ ІНФОРМАЦІЙНО-МАНІПУЛЯТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СПОСОБИ ЇХ ПРОТИДІЇ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню вербальних засобів маніпуляцій в американському медійному дискурсі на основі публіцистичних текстів. У статті здійснено ґрунтовний аналіз маніпулятивних тактик на вербальному рівні з американських газет “The New York Times”, “The Washington Post”. Відібрано слова та вирази з негативною конотацією, за допомогою яких мас-медіа висловлює своє негативне ставлення до подій, виключає можливість іншого трактування, створює відповідні негативні образи та емоції людей. Особлива увага акцентується на використанні повторень, штучному створенні сенсаційності та терміновості повідомлення, замовчуванні важливих подій, навмисному перебільшенню за допомогою гіперболічних висловлювань, спрощених понять. В результаті експериментальної перевірки доведено, що серед вербальних засобів найчастіше вживаються такі маніпулятивні тактики у ЗМІ, як дезінформація, посилення на авторитети, замовчування фактів, маніпуляція поняттями, тенденція до спрощення, підсасовка фактів та подрібнення цілісної картини. На стилістичному рівні зустрічаються випадки персоніфікації, використання метафори у публіцистичному тексті. Виокремлено методи маніпулятивних технологій, слова-класифікатори, а також узагальнено практичні поради для розпізнавання, аналізу, критичної оцінки інформації, які допоможуть сформулювати свідомого медіаспоживача. Проведений аналіз показав, що найчастіше Україна вживається у негативних конотаціях у тематичних висловлюваннях, пов’язаних з внутрішньою та міжнародною політикою, російською агресією, корупцією, хабарництвом, фальсифікацією на виборах, корисливими мотивами суб’єктів політичної діяльності та глобальними проблемами. Обґрунтовано доцільність запровадження медіаосвіти в навчальний процес, формування практичних навичок використання медійно-інформаційних програм, метою яких є надання базових знань у сфері медіа для перевірки інформації та розвитку критичного мислення.

Ключові слова: маніпуляція, протидія, медійний дискурс, фейк, публіцистичний текст, вербальні засоби.

Постановка проблеми. Тактики маніпуляції контентом у ЗМІ стали значно ширшими й більш витонченими завдяки застосуванню сучасних можливостей для того, щоби фальшива інформація максимально наближувалася до реальної. В Україні основними тактиками маніпуляції контентом у ЗМІ є використання пропаганди та дезінформації щодо політичного режиму, співпраці з ЄС, вступу в НАТО, військового протистояння, реформ у суспільстві, культурно-історичних надбань, мови, корупції та багатьох інших питань, які зазнають

спекулятивного висвітлення у газетних матеріалах, відео чи радіотрансляціях.

Незважаючи на численні дослідження маніпулятивних технологій, що застосовуються в ЗМІ задля впливу на громадську думку, поза увагою дослідників залишилася проблема пошуку ефективної протидії інформаційній війні.

Дослідження змісту публікацій, лексико-стилістичних особливостей та оціночного наповнення проаналізованих матеріалів дає можливість виявити вербальні засоби маніпулятивних технологій, що є важливою передумовою для ухвалення оптимальних управлінських рішень, сприйняття країни, її іміджевої політики у світі. Це зумовило вибір теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До новітніх інформаційних технологій належать всевітня мережа Інтернет, традиційні мас-медійні засоби, такі як газети, радіо, телебачення, під вплив яких потрапляє величезна кількість людей. Вони навмисно маніпулюють свідомістю реципієнтів для досягнення своїх цілей, створення у адресата таких переконань, у яких зацікавлений ініціатор спілкування. Проблему маніпуляції досліджувала низка вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема С.Г. Кара-Мурза, Ш.В. Розенберг, Г.Г. Почепцов, які розглядали психологічний аспект маніпуляції свідомістю, однак дуже мало робіт присвячено вербальним та невербальним засобам маніпулятивного впливу.

Метою статті є характеристика та аналіз вербальних засобів маніпуляції в американському медійному дискурсі щодо України, виявлення найбільш вживаних вербальних інформаційно-маніпулятивних технологій. Мета дослідження передбачала виконання таких завдань:

- визначити вербальні прийоми маніпуляції свідомістю реципієнта;
- здійснити ґрунтовний аналіз маніпулятивних тактик в американських засобах масової інформації;
- проілюструвати основні маніпулятивні технології та прийоми конкретними прикладами;
- визначити основні напрями протидії інформаційній агресії.

Об’єктом дослідження слугували маніпулятивні тактики у сучасних американських засобах масової інформації на вербальному рівні. Предметом дослідження слугувала вибірка статей із газет “The New York Times”, “The Washington Post”.

Виклад основного матеріалу. Специфічність ЗМІ в інформаційному просторі визначається насамперед тим, що мас-медіа не лише інформує, але й чинить певний соціально-психо-

логічний вплив на своїх читачів чи слухачів. Таким чином, маніпуляцію свідомо вибирають як засіб спілкування з цільовою аудиторією для досягнення певних ідеологічних цілей провладної еліти [4, с. 40]. Сьогодні особливо гостро стоїть питання про специфіку комунікативної політики ЗМІ, яку реалізують журналісти у процесі спілкування з масовою аудиторією, оскільки їхня майстерність маніпулювати свідомістю стає все більш досконалішою та витонченою.

Основною метою інформаційної війни, на думку більшості дослідників, є інформаційне панування, тому, ведучи інформаційну війну, мас-медіа прагне насамперед впливати на суспільну свідомість.

Саме процес номінації виступає засобом маніпуляції свідомістю, зокрема за допомогою правильно підібраних слів та виразів можна виразити своє суб'єктивне ставлення до явищ, представити їх однобічно, подаючи лише свою точку зору. Використовуючи певні слова та вирази з негативною конотацією, ЗМІ не лише висловлюють своє негативне ставлення до подій, але й виключають можливість іншого трактування, створюючи відповідні негативні образи та емоції людей до подій, про які йдеться. Наприклад, *This is certainly bad news for embattled Ukraine, a nation used by Putin as a kind of bogeyman with which to terrify his disobedient children – if you're a Russian who has no love for the current government, you're immediately accused of desiring Ukrainian-like turmoil on your own soil* [5].

Численні повтори також сигналізують про маніпуляцію свідомістю, оскільки безпідставне повторення однієї і тієї ж інформації часто використовується в ЗМІ задля впливу на підсвідоме, яке людина не може добре контролювати [2, с. 97]. Повторюватись може не лише певна частина інформації, але й окремі словосполучення та слова задля досягнення маніпулятивного ефекту. Повтор акцентує увагу слухача/читача на певній інформації, яка повторюється з певною періодичністю із застосуванням різних варіантів викладу та деякими незначними змінами (наприклад, *heavy civilian casualties, intimidation, violence, brutal suppression of resistance, violation of human rights*), що призводить до переконання адресата у використанні насильства з боку однієї країни до іншої (наприклад, *I believe that Russians and Ukrainians are one people ... one nation, in fact, Putin said. When these lands that are now the core of Ukraine joined Russia ... nobody thought of themselves as anything but Russians* [6]; *It was not the people protesting against the government, but one part of the Ukraine against the other*) [5].

Маніпуляція поняттями знаходить широке застосування в засобах масової інформації. Це явище можна охарактеризувати як трансформацію інформаційного потоку. Сюди належать явища гіперболізації або, навпаки, спрощення понять, замовчування фактів, їх викривлення, а саме підтасовка або фабрикація фактів, навіть дезінформація (наприклад, *A "great" America is a Russia-like place, where a small clutch of rich people gets to do whatever it pleases, while everyone else is viewed as a peasant and treated accordingly*) [5].

Приєм гіперболізації використовується для відволікання уваги від наявних проблем. Одним із маніпулятивних прийомів слугує штучне створення сенсаційності та терміновості повідомлення, що сприяє замовчуванню важливих подій, які публіка не повинна помітити. Проілюструємо сказане прикладом: *The crash of Malaysia Airlines Flight (17 July 2014), the plane*

was actually filled with corpses and that Ukrainians shot it down in an operation under false flag [6].

Для навмисного перебільшення або інтенсифікації ознаки явища чи події у медійному контексті вживаються гіперболічні висловлювання. Задля цього прикметники та прислівники з гіперболічними компонентами часто вживаються в українських повідомленнях (*дуже, неймовірно, вражаюче*), а також американських (*very, totally, fairly, completely, incredibly*). Наприклад, *A former leading Kremlin ideologist has described democracy is merely a battle of bastards: 'There is a plethora of bastards to choose from and complicated rules to keep the infighting between them at more or less a draw. This is how the coveted system of checks and balances works – a dynamic equilibrium of pettiness, a balance of greed, a harmony of deception. If someone goes too far, the ever-vigilant deep state moves into action and the invisible hand draws the culprit back to the bottom* [5].

Маніпуляція спрощеними поняттями базується на характерній особливості людської психіки, а саме тенденції до спрощення, під чим розуміють виділення декількох або єдиної нескладної ознаки для позначення складних явищ [3, с. 40]. Спрощенні поняття ведуть до створення стереотипів, внаслідок чого стереотипи мають, як правило, однобічний характер, іншими словами, негативний. Наприклад, *The West won't recognize Crimea joining Russia simply because Washington is behind state coupe in Ukraine. They knew who participated in street fightings in Kyiv because they trained these people on the NATO secret bases in Poland* [5].

Було доведено, що людина підсвідомо краще сприймає прості пояснення складних проблем, тому існує думка про те, що складні проблеми стають більш зрозумілими, якщо їх глумачити за допомогою простіших понять, тому таке повідомлення має сприйматися без зусиль та критичного аналізу. Спрощення дає змогу висловити головну думку, яку потрібно донести до читачької чи глядацької аудиторії у формі ствердження, а це означає відмову від обговорення [1, с. 290]. Для вираження такого твердження в арсеналі журналістів є слова, типові кліше, які слугують для опису події чи явища у примітивний спосіб: *To really understand Ukrainian politics is to view it not through the prism of left versus right, but to look at it as east v west* [5].

Замовчування фактів є одним із важливих прийомів маніпуляції, сутність якого полягає в тому, що окремі факти, які можуть викликати суперечливу реакцію аудиторії, просто не висвітлюються або це робиться поверхнево у ЗМІ. Те, що не потрапило на сторінки газет, інтернет-видань або телеекрани проходить непоміченим серед глядів чи слухачів.

Trump is known to be vindictive, and could win another four years in November. On the other hand, if Zelenskyi comes out in full-blooded support, he will look a fool if a Democrat wins the White House. The best option, it seems, is to say nothing [6].

Засоби масової інформації завжди відбивають інтереси тих людей, які перебувають при владі, або тих, хто намагається її здобути. Для створення потрібних образів у свідомості реципієнтів мас-медійні засоби використовують маніпулятивний прийом викривлення фактів у вигляді їх підтасовки або фабрикації [1, с. 298]. Іншими словами, цей прийом полягає у тому, що факти, які подаються, можуть окремо бути правильними, але взяті разом вони складають неправильну, викривлену картину дійсності.

Ukraine Sells Sovereignty: EU loans in exchange for Ukrainian sovereignty. [5] Ukraine Hangs \$100 Billion Debt on Donbas. Kyiv is going to saddle the Donbas with debt for Russia's policy of aggression towards Ukraine. Russia, which launched the war in eastern Ukraine and occupies Ukraine's territories, is responsible for the destruction of swathes of the Donetsk and Luhansk regions and the resulting financial and other losses Ukraine has incurred because of the war [5].

Модифікацією цього прийому є висування на перший план одних і навмисне замовчування інших фактів, це чітко простежується у такому прикладі: *There are no foreign troops there – they are local militia, self-defence forces from the local population [6].*

Прийом подрібнення цілісної картини полягає у демонструванні ЗМІ лише тієї частини проблеми, яка їм корисна, замість показу передісторії виникнення проблеми, її розвитку та вирішення: *The words of the Minister of Foreign Affairs once again prove that a divided Ukraine is not a myth, but a reality, where they are allowed to be “different” only if you support total Pro-Bander Ukrainization and the course of joining NATO [5].*

Тактика посилення на авторитети є однією з поширених маніпулятивних тактик, при цьому у газетних матеріалах наводяться висловлення відомих американських та європейських політиків, які засуджують політику однієї країни та відкрито підтримують державного правителя іншої країни [3]. Таким чином, адресата маніпулятивного впливу переконують у правильності вибору політичного курсу лідерів цієї держави щодо ситуації, що склалася, як це видно з такого прикладу: *Late on Friday German chancellor Angela Merkel called Vladimir Putin and urged him “to help de-escalate the situation and in particular to halt the stream of weapons, military advisers and armed personnel into Ukraine”. The Russian President has insisted it only contains food and aid, and showed some of the contents to journalists [5]. At times like this, Zelenskyy sounds rather Trumpian [6].*

Дезінформація, виступаючи формою викривлення фактів, полягає у поданні відверто помилкового матеріалу. Особливо це стосується телебачення, адже саме телекамера здатна перетворити важливу подію на псевдоподію, спектакль, оскільки об'єкти камери діє таким чином, що змінює акценти й «вагу» подій, стирає межу між істиною та вигадкою: *Starving Ukrainians take bread away from pigeons [5]. Ukrainians are allowed to sell their organs for money [6]. The Euromaidan was an unconstitutional coup [6]. Ukraine is a fake state where banderites kill children wearing orange-and-black striped ribbons [5].*

Фейкові новини спрямовані на дестабілізацію ситуації в країні для досягнення пропагандистських цілей. Дослідники радять ретельно перевіряти інформацію, скептично ставитись до шокуючих чи скандальних повідомлень, шукати першоджерела повідомлень, не довіряти виданням, які підірвали довіру до себе, публікуючи чи поширюючи фейкові новини: *Ukrainian Paratroopers Infect Fellow Military after Training in Western Ukraine [5]. Ukraine – Drug Lord of Europe: Zelensky is turning Ukraine into Europe's main drug supplier [5]. President Putin has already said in the recent past that negotiating with team Trump is like playing chess with a pigeon: the demented bird walks all over the chessboard, shits indiscriminately, knocks over pieces, declares victory, then runs away [6].*

Таким чином, можна стверджувати, що серед вербальних засобів найчастіше вживаються такі вербальні маніпуля-

тивні тактики у ЗМІ, як дезінформація (52,4%), повторення (48,7%), посилення на авторитети (18,5%), замовчування фактів (18,2%), маніпуляція поняттями (15,7%), тенденція до спрощення (13,9%), підсасовка фактів (12,7%) та подрібнення цілісної картини (10,7%).

Порівнюючи стилістичні особливості газетних текстів в американських ЗМІ, маємо відзначити, що для них характерні стислість викладу, компресія інформації та передача певної частини повідомлень імпліцитно. В результаті стислості відбувається економія мовних засобів за рахунок комунікативно менш важливих фрагментів повідомлення. Основним стилістичним принципом організації мови в публіцистичних текстах є поєднання стандарту та експресії, тому експресивність слугує невід'ємною складовою частиною газетно-публіцистичного стилю.

На стилістичному рівні часто знаходимо випадки персоніфікації, коли держава наділена тими ж рисами, що й людина. Наприклад, *Ukraine – she: “If Ukraine sees her future in the EU, she should change the relations between capital and the government” [6].*

Метафора у публіцистичному тексті є також широко вживаним стилістичним засобом, що пояснюється її образністю, здатністю ефективно реалізувати авторську інтенцію і справляти вплив на читацьку аудиторію [4, с. 38]. Метафора слугує для передачі не всієї інформації, а найбільш суттєвої, що утворює основу тексту й здатна викликати відповідну реакцію у реципієнта. Наприклад, *Numerous black swans are now swimming in the global economic lake [6].*

Серед методів маніпулятивних технологій, які найчастіше використовувалися у засобах масової інформації, було виокремлено такі.

1) Анонімний авторитет, тобто апелювання до авторитетної думки задля того, щоби викликати довіру до повідомлення, однак ім'я авторитету не повідомлялося, використовувалися лише безособові конструкції *“They say”, “a little bird told me”, “It is believed”*: *“It is believed that there are points in Minsk, if they are moved around a bit, then what bad can that lead to?”; “They say that as soon as there are no people with weapons, the shooting will stop. That's important” [5].*

2) Апелювання до страху, тобто намагання отримати підтримку своїм ідеям/поглядам з використанням наявних страхів та упереджень аудиторії (наприклад, *We're gonna die. Isn't it time we got used to the idea [6].*)

3) Простота викладу. Цей підхід для аргументації використовує багатократне повторення ідеї, простого слогану чи розповіді, які можуть сприйматися правдивими. Це своєрідна подача інформації у звичайному повсякденному тоні, начебто нічого дивного і страшного не відбувається: *It wasn't economical to do takeaway, he explained, he wished they could, but they'd had to stand down all their staff, and were just hoping they'd be back when this was all over, because they'd worked so hard on the place – you know? But who knew how long it would even take or what “over” was going to mean? Who knows? [5].*

4) Використання слів-класифікаторів, а саме слів у системі цінностей цільової аудиторії, які розкривають вибіркочку правду: журналіст говорить правду або вибірку з правди, яка необхідна для досягнення його цілей, окрім цього, інформація повідомляється в такий спосіб, що слухач і не припускає, що отримує пропаганду. Наприклад, *Despite the obvious injustice*

of the situation the country found itself in, there was little in practice that Ukraine could do except continue fighting Russian aggression while attempting to rally international solidarity and support. Admittedly, Ukraine's plight did help to generate discussion over the need to reform the UN Security Council [6].

5) Використання стереотипів – різновид маніпуляції, призначений спровокувати упередження в аудиторії шляхом навішування на об'єкт пропаганди ярликів, які зображають його в брудному світі. Наприклад, *During his inaugural speech Zelenskyi said that he 'would gladly offer Ukrainian citizens' to all foreigners of Ukrainian origins, inviting them to bring 'your know-how' experience and mentality, to institute dual citizenship which is necessary so that our diaspora can freely return* [5].

6) Створення хибного уявлення шляхом неправдивого тлумачення, тобто спотворення або видалення інформації з публічних документів задля створення хибного уявлення про події, діяння особи чи організації, що включає цілковиту фальсифікацію. Наприклад, *The situation has now become so dire that it has led to speculation over the possibility of a new Russian military advance into mainland Ukraine in order to secure access to Dnipro River water supplies. Short of military intervention and in the absence of significant desalination facilities, it is not clear how Russia can otherwise resolve the issue* [5].

7) Емоційний резонанс чи нагнітання негативного емоційного фону – спосіб створення у широкої читачької аудиторії певного настрою з одночасною передачею пропагандистської інформації. *Shtepa has remained defiant throughout and has sought to portray herself as something of a martyr. She even campaigned in the recent election to win her old job back, finishing third and narrowly missing out on a place in the coming head-to-head vote between the two front runners* [6].

8) Констатація факту, коли бажаний стан речей подається ЗМІ як факт, що вже здійснився, і нічого вже не можна виправити. Наприклад, *Pro-Russian candidates and parties achieved considerable success in eastern Ukraine during nationwide local elections held on October 25. In towns and cities throughout the region, Moscow-friendly political forces claimed the lion's share of the vote and maintained their traditional dominance over the political landscape* [5].

9) Однобічність висвітлення подій – маніпулятивна методика, яка застосовується, спрямовуючись на однобічність висвітлення подій, коли можливість висловитися надається лише одній стороні процесу, в результаті чого досягається помилковий ефект. Наприклад, *But all the above-mentioned gains of hryvnia are now in the past. As the COVID-19 pandemic leaves almost no chance for the Ukrainian national currency* [5].

10) Очевидці події – ефективний прийом, який використовується для створення емоційного резонансу, при цьому опитують багато випадкових людей, зі слів яких формується необхідний значеннєвий та емоційний контент. *Welcome to Ukraine, the most corrupt nation in Europe, I'd say. While the conflict with Russia heats up in the east, life for most Ukrainians is marred by corruption so endemic that even hospitals appear to be infected. Can anyone clean the country up?* [6].

11) Підміна, за якої дискурсивні одиниці маніпулятивного характеру використовуються для позначення несприятливих дій, і навпаки. *Ukraine has recently agreed to a direct dialogue with the so-called LPR and DPR. I don't think it is connected to the change of the government. But these two processes have one*

thing in common – the unlimited power of President Zelenskyi and his, perhaps, great temptation to make decisions that have no ground or vision of the complexity of the challenges facing Ukraine. Therefore, these decisions can be either thoughtless or even harmful [5].

12) Риторичне питання – просте запитання, яке ставиться не задля отримання відповіді, а для узагальнення загальновідомої або очевидної думки, оскільки саме вона вже вміщена у самому запитанні. *Ukraine, a former Soviet republic?* [6].

13) Ствердження – надання ЗМІ переваги бездоказовим аргументам замість об'єктивної дискусії, що обмежує плюралізм думок і просуває лише одну точку зору. *It's a catastrophe, said Pavlo Klimkin, who was the country's foreign minister until last August. "Ukraine now has the reputation of a place that can cause all kinds of trouble. It's the opposite of everything we were working for"* [5].

14) Створення асоціацій, коли об'єкт в очах громадськості штучно прив'язується до чогось такого, що сприймається масовою свідомістю як дуже погане або навпаки (наприклад, *хабарник, фашист, сталініст, мафіози, бандерівець*) *If your country is governed by a fascist junta, any progressive person should take arms and fight it* [5].

15) Створення погрози задля того, щоби змусити людей боятися. Наприклад, *In an increasingly nationalist political competition, the far-right parties failed to propose anything outstanding. But it does not mean they cannot do it later* [6].

Для визначення маніпулятивних тактик були використані такі фрази з негативною конотацією: безлад (*disarray*), екстремістські елементи (*banderites, the right sector member*), розділена країна (*a divided fractured country*), масовий неспокій (*mass disturbance*), політична невизначеність (*political uncertainty*), смертельний хаос (*deadly mayhem*), братовбивчий конфлікт (*fratricidal conflict*), потрясіння (*the turmoil*), кровопролиття (*bloodshed*), криваве насилля (*bloody violence*), повсюдне обурення (*widespread outrage*), мінлива політична криза (*volatile political crisis*), ворожість і недовіра (*the hostility and mistrust*).

Питання постає про те, як розпізнати та відфільтрувати псевдоновини. Існує багато порад досвідчених фахівців про те, як протидіяти інформаційній агресії.

По-перше, необхідно перевіряти новини на достовірність за допомогою наявних програм, які використовуються у світовій практиці (*Snopes, Politifact, FactCheck.org*) та в Україні (*StopFake, VoxUkraine, Слово й діло*). Місія цих сайтів полягає в тому, щоб здійснювати моніторинг публічних заяв політиків, державних діячів, викривати неправдиві твердження та брехливі міфи. На цих сайтах можна не лише знайти статті, але й поставити запитання, прочитати про найпопулярніші онлайн-міфи з посиланнями на достовірні джерела та ознайомитися з неправдивими ідеями політичних лідерів та їх політичних партій. Названі сайти перевіряють інформацію на достовірність та маркують поміткою «правда», «неправда» або «маніпуляція».

По-друге, необхідно вивчити різні точки зору на цю проблему з різних джерел, при цьому це мають бути надійні, авторитетні джерела, написані різними людьми, або звернутися за роз'ясненнями до експертів.

По-третє, читачам слід звертати увагу на виклад матеріалу та заголовки. Якщо в межах однієї публікації часто зустрічаються багаторазові повтори, то це, без сумніву, фейкова інфор-

мація, автор якої змушує читачів повірити в те, що викладено у газетній публікації. Якщо зміст статті не відповідає заголовку, який оформляють великими літерами так, щоб він кидався в очі, то це фейк.

По-четверте, слід покладатися не лише на емоції, але й на здоровий глузд. Використання занадто емоційної лексики, суб'єктивних оціночних суджень, зосередження уваги на одному конкретному випадку мають насторожити читача та не дати себе ввести в оману.

По-п'яте, слід підвищувати свою медіаграмотність, оскільки від уміння розпізнати фейкову інформацію може залежати прийняття певних важливих рішень.

По-шосте, треба запроваджувати медіаосвіту в навчальний процес. На заняттях з медіаосвіти слід сформувати практичні навички використання таких медійно-інформаційних програм, як *Media Sapiens*, *Media Literacy*, *Media IQ*, *Stopfake.org*, *Prometheus*, *Новинна грамотність*, *Довіряй, але перевіряй*, *Медіазнайко*, метою яких є надання базових знань у сфері медіа, ознайомити учнів, студентів з найбільш поширеними видами маніпуляцій і пропагандою, надати базові інструменти перевірки інформації та критичного мислення.

По-сьоме, необхідно створити не лише низку інструментів протидії, але й своєрідну урядово-громадську інфраструктуру боротьби з дезінформацією для захисту демократичного процесу, при цьому головний акцент має бути зроблений на припиненні поширення дезінформації, яка може мати пагубний вплив на масову свідомість реципієнтів.

По-восьме, варто трансформувати бібліотечні фонди у мережу інформаційно-культурних хабів, де науковці з різних галузей мали б змогу зустрічатися і говорити про актуальні для суспільства, країни та світу теми, організувати різноманітні наукові дискусії, які б руйнували міфи та стереотипи, що панують в українському суспільстві, проводити просвітницькі тренінги, під час яких можна поділитися та обмінятися власними думками, життєвим досвідом і проблемами, а також разом знайти оптимальне вирішення актуальних проблем.

По-дев'яте, слід здійснювати фактчекінг, так звану перевірку тверджень на повноту, достовірність та наявність маніпуляцій, що не лише захистить суспільство від брехні, але й допоможе виховати в громадян критичне мислення, змусить політиків відповідати за свої слова, поліпшить якість політичної дискусії.

По-десяте, треба ознайомити пересічних громадян із надійними авторитетними інформаційними ресурсами, такими як *Доступ до правди*, *Державна служба статистики України*, *Відкриті реєстри та бази даних*, *ProZorro*, *CIA World FactBook*, *FactCheck*, за допомогою яких можна буде перевірити інформацію. Вони допоможуть швидко й ефективно ловити політиків чи урядовців на брехні та спростовувати фальшиві новини.

Висновки. Таким чином, маніпуляції, стаючи більш вишуканими та вдосконаленими, можуть здійснюватися у різноманітний спосіб. Проведений аналіз показав, що найчастіше Україна вживається у негативних конотаціях у тематичних висловлюваннях, пов'язаних з внутрішньою та міжнародною політикою, російською агресією, корупцією, хабарництвом, фальсифіка-

цією на виборах, корисливими мотивами суб'єктів політичної діяльності та глобальними проблемами. Практичні рекомендації дадуть змогу читачам/слухачам розпізнавати, аналізувати, критично оцінювати інформацію та формувати свідомого медіаспоживача. Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо у доцільності використання спеціальних комп'ютерних програм для виявлення та перевірки правдивості тверджень, повідомлень задля виявлення маніпулятивних тактик.

Література:

1. Бойко О.В. Зовнішній імідж України в світлі англомовної преси. *Наукові записки. Серія: Політика і етнологія*. 2001. Вип. 16. С. 291–307.
2. Брехуненко В.М. Війна за свідомість. Російські міфи про Україну та її минуле. Київ, 2017. 280 с.
3. Бутирський О.С. Україна у дзеркалі західних ЗМІ. URL: <http://journal.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1878>.
4. Габар Н.О. Політичний портрет Української держави на сторінках "The New York Times". *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 1993. Вип. 18. С. 36–41.
5. The New York Times. URL: <https://www.nytimes.com>.
6. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com>.

Presner R., Kotenko M. Verbal manipulative technics and ways of counteracting them

Summary. The article is devoted to the study of verbal means of manipulation in the American media discourse on the basis of newspaper texts. The article provides a thorough analysis of manipulative tactics at the verbal level from the American newspapers "The New York Times", "The Washington Post". Words and expressions with negative connotations have been selected with the help of which the mass media expresses its negative attitude to events, excludes the possibility of other interpretations in order to create appropriate negative images and emotions. Particular attention is paid to the use of repetition, the artificial creation of sensation and urgency of the message, the omission of important events, deliberate exaggeration through hyperbolic statements, simplified concepts. Experimental testing has proved that manipulative tactics in the media such as misinformation, references to authorities, omission of facts, manipulation of concepts, tendency to simplification, and falsification of facts and fragmentation of the whole picture are most often used among verbal means. At the stylistic level there are cases of personification, the use of metaphor in a newspaper text. Methods of manipulative technologies, word-classifiers have been singled out as well as practical tips for recognition, analysis, critical evaluation of information that will help to form a conscious media consumer have been generalized. The analysis showed that Ukraine is most often used in negative connotations in thematic statements related to domestic and international politics, Russian aggression, corruption, bribery, election fraud, selfish motives of politicians and global issues. The importance of introducing media education in the educational process, the formation of practical skills in the use of information programs have been substantiated, which are aimed at providing basic knowledge in the field of media in order to check information and develop critical thinking.

Key words: manipulation, counteraction, media discourse, fake, newspaper text, verbal means.